

door Seyss-Inquart ontslaan – en had geen ogenblik het gevoel dat hij, door een principiële houding aan te nemen, iets belangrijks gedaan had.

Scholtens

Ook voor Arend Lubbertus Scholtens waren er duidelijke grenzen.

Scholtens was in 1880 in Enkhuizen geboren. Na zijn universitaire studie in de rechten te Groningen, waar hij ook het gymnasium doorlopen had, trad hij in 1909 in dienst bij het departement van landbouw, nijverheid en handel. Spoedig was hij er een van de naaste medewerkers van Talma, de minister die de grondslag legde voor de Nederlandse sociale wetgeving. Scholtens kreeg de naam van bijzondere bekwaamheid en toen Aalberse in '18 het nieuwe departement van arbeid moest gaan organiseren, stond voor hem vast dat de nog geen veertigjarige Scholtens (die in '14 Treubs noodwetgeving op poten gezet had maar nadien bij de Raad van State in dienst was getreden) secretaris-generaal moest worden. Tegen de zin van premier Ruys de Beerenbrouck zette Aalberse die benoeming door.

Zo was Scholtens dus in '40 al bijna twee-en-twintig jaar secretaris-generaal. De maatschappelijke nood in de jaren '20 en '30 had hem diep beroerd en misschien had ook hij zich wel eens geërgerd aan de trage werking der parlementaire democratie – de beginselen van die democratie waren hem evenwel heilig gebleven en die stak hij na de capitulatie ook niet onder stoelen of banken. Wel meende hij dat het onvermijdelijk was dat er meer, veel meer Nederlandse arbeiders in Duitsland gingen werken, maar hij liet toch niet na, de eerste Duitse hoofdambtenaar die van Den Haag uit de 'arbeidsinzet' ging bevorderen en die hem de zegeningen van het nationaal-socialisme voorhield, 'prompt' een uiteenzetting te geven over de waarde van het parlementaire stelsel.¹ Maar ook met Hirschfeld die in hetzelfde gebouw zetelde als hij, raakte hij spoedig in een kenmerkend conflict. Scholtens had voor zijn ambtenaren een nieuw legitimatiebewijs laten drukken; het droeg als opschrift 'Koninkrijk der Nederlanden'. Volkenrechtelijk was dat volkomen correct, maar Hirschfeld zag er geen behartiging van Nederlandse belangen in wanneer men de Duitsers zo tartte. Hij liet de afgifte staken. Niet zodra had Scholtens dat gemerkt, of hij gaf opdracht, die afgifte onmiddellijk te hervatten.²

¹ B. A. Sijes: *De arbeidsinzet 1940-1945* (1966), p. 68. ² C. van den Berg: 'De arbeidsinzet' (1966), p. 5.